

dr hab. Artur Rejter, prof. UŚ
Instytut Języka Polskiego
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Katowice, dn. 7 lipca 2014 r.

**Ocena dorobku naukowego dra Macieja Edera
w związku z wnioskiem o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego
w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo**

Sylwetka Habilitanta

Doktor Maciej Eder ukończył studia magisterskie na kierunku filologia polska na Uniwersytecie Wrocławskim w roku 1999. Kształcił się w ramach indywidualnego toku pod opieką naukową prof. Jerzego Woronczaka. Promotorem pracy magisterskiej poświęconej projektowi edycji krytycznej *Przysłów mów potocznych* Andrzeja Maksymiliana Fredry był natomiast prof. Czesław Hernas. W czasie studiów doktoranckich (1999-2004) Habilitant pogłębił swoją wiedzę i zainteresowania twórczością A. M. Fredry, czego efektem była dysertacja pt. „*Przysłowia mów potocznych*” Andrzeja Maksymiliana Fredry. *Studium o konwencjach gatunkowych i płaszczyznach lektury utworu* (promotor: prof. UW Marcin Cieński), na podstawie której M. Eder w 2005 r. uzyskał stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie literaturoznawstwo o specjalności historia literatury polskiej. Ponadto w latach 1995-1999 Kandydat odbył studia w Collegium Invisibile w zakresie folklorystyki.

Pracę naukową Habilitant rozpoczął w 2004 roku na stanowisku asystenta w Instytucie Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, gdzie pracuje do dziś (od 2006 r. na stanowisku adiunkta). W roku 2007 został również zatrudniony, w charakterze pracownika naukowo-dydaktycznego, w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie.

Ogólna charakterystyka działalności naukowo-badawczej

Dorobek publikacyjny dra Macieja Edera obejmuje 42 pozycje (6 pozycji książkowych: monografia autorska, edycje, bibliografia, katalog, opracowania; 23 artykuły i studia; pozostałe: edycje krytyczne, inne), w tym: 11 przed doktoratem i 31 po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. Proporcje te wskazują na właściwy i harmonijny rozwój naukowy. Znaczna grupa prac została opublikowana w czasopismach zagranicznych („Journal of Quantitative Linguistics”, „Literary and Linguistic Computing”), nierzadko o renomie międzynarodowej, znajdujących się na liście filadelfijskiej, jak również w wysoko cenionych periodykach krajowych („Meander”, „Zagadnienia Rodzajów Literackich”, „Literatura Ludowa”, „Eos”). Habilitant ogłaszał swoje prace także w tomach zbiorowych oraz w Internecie. Nie zaobserwowałem różnic w poziomie merytorycznym i metodologicznym prac ze względu na miejsce ich publikacji, co nie umniejsza rangi wydawnictw zbiorowych, w tym ksiąg jubileuszowych.

Zwraca uwagę aktywność konferencyjna dra M. Edera, w okresie podoktorskim wziął on udział w 17 konferencjach, tak krajowych (Warszawa, Wrocław), jak i – przede wszystkim – zagranicznych (Oulu – Finlandia, Waszyngton, Palo Alto, Lincoln – USA, Londyn – Wielka Brytania, Haga, Nijmegen – Holandia, Belgrad – Serbia, Hamburg, Würzburg – Niemcy). Najczęściej występował w charakterze referenta, tylko raz w roli dyskutanta. Jedno z wystąpień – na konferencji zorganizowanej przez King’s College w Londynie – otrzymało Nagrodę Paula Fortiera przyznaną przez Alliance of Digital Humanities Organization.

Należy także odnotować udział w pięciu grantach, w tym dwu zagranicznych (prowadzonych w Szwecji i Holandii). Habilitant uczestniczył lub uczestniczy nadal w trzech projektach jako wykonawca, w jednym jako główny wykonawca oraz jednym – jako konsultant. Trzy granty zostały już zakończone, dwa natomiast są w toku. Projekty grantowe finansowały: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, Stiftelsen Riksarkivarie Ingvar Anderssons fond oraz Królewska Niderlandzka Akademia Nauk. Tematyka grantów obejmuje problematykę humanizmu w dziejach kultury polskiej, poloników w jednej ze szwedzkich bibliotek, z czym wiąże się kilka znaczących publikacji M. Edera (piszę o tym niżej), krytyczną edycję humoreski wczesnorenesansowej *Rozmowy, które miał król Salomon mądry z Marchołtem grubym a sprosnym*, a także dokończenie edycji *Dzieł wszystkich Jana Kochanowskiego*. Ten obszar działalności naukowej Kandydata należy z pewnością uznać za ponadprzeciętny i znaczący.

Międzynarodowy aspekt dokonań naukowo-badawczych dra Macieja Edera obejmuje także stypendia i staże zagraniczne, jakie Habilitant odbył w latach 2006-2013. Pobyty, o różnej długości, dotyczyły kwerend bibliotecznych, ale także działalności typu *visiting fellowship* i *visiting professorship*. Dr Eder gościł w Londynie, Sztokholmie, Groningen, Hadze oraz Amsterdamie. Wyjazdy zagraniczne, noszące ważne znamiona współpracy międzynarodowej, przyczyniły się w znaczącym stopniu do podniesienia poziomu badań, zarówno w ramach prac grantowych, jak i tych związanych ze studiami nad problematyką ujętą w cyklu przedstawionym jako habilitacyjne osiągnięcie naukowe.

Wartość naukową prac dra M. Edera oraz jego pozycję potwierdzają nagrody, których jest laureatem oraz członkostwo w międzynarodowych towarzystwach naukowych (European Association for Digital Humanities, Association for Computers and the Humanities, Alliance of Digital Humanities Organization, Renaissance Society of America). Jeśli chodzi o wyróżnienia, prócz nagród JM Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie Habilitant otrzymał również: nagrodę-stypendium Fundacji Nauki Polskiej na udział w konferencji organizowanej przez Uniwersytet Nowojorski, The 2009 Bursary Award na pokrycie kosztów udziału w konferencji w Waszyngtonie oraz wspomnianą wcześniej Nagrodę Paula Fortiera. Wyróżnienia te umacniają pozycję Badacza na arenie międzynarodowej i jednocześnie stanowią promocję polskiej nauki za granicą, co w wypadku humanistyki należy raczej do rzadkości.

Dr Maciej Eder jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego przedstawił jednotematyczny cykl publikacji na temat stylometrii, czyli kwantytatywnej analizy zróżnicowania stylistycznego tekstu, głównie dzieła literackiego. Temu poświęcę osobne ogniwo recenzji.

Ogólnie dorobek naukowo-badawczy Kandydata obejmuje cztery obszary rozpięte między dwoma głównymi, komplementarnymi, dziedzinami filologicznymi: lingwistyką i literaturoznawstwem. Obszary te to: historia literatury, przede wszystkim staropolskiej, edytorstwo tekstów dawnych, leksykografia oraz stylistyka w odmianie kwantytatywnej. Tak zakreślone pola badawcze czynią z Habilitanta filologa stojącego ponad podziałami na dyscypliny i tym samym uprawniają do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w zakresie językoznawstwa przy jednoczesnym literaturoznawczym profilu doktoratu.

Prace z zakresu nauk o literaturze koncentrują się przede wszystkim wokół problematyki przedstawionej syntetycznie w monografii podoktorskiej (*U źródeł aforystki*

polskiej. *Studium o „Przysłowiach...” Andrzeja Maksymiliana Fredry*. Wrocław 2008). Praca ta dotyka ważnej problematyki przeobrażeń genologicznych w grupie tekstów ustabilizowanych, stanowiących gatunkowe byty pośrednie, poddane rozmaitym prawom diachronicznym. Autor m.in. w tym duchu analizuje wybraną twórczość opisując ją jako występującą na styku przysłowia i aforyzmu. Uwzględnia także inne, spokrewnione w owym czasie typy tekstów stanowiących konstelację generyczną. *Przysłowia* Fredry zostają w sposób przekonujący opisane jako dzieło polifoniczne, migotliwe pod względem stylistycznym i semantycznym, znakomicie odzwierciedlające specyfikę złożoności estetycznej baroku. M. Eder próbuje z powodzeniem usytuować zbiorek aforystyczny w kontekście staropolskich teorii języka i stylu, projektuje także jego odbiorcę. Praca wnosi nowe i ważne wątki do wiedzy na temat nie tylko piśmiennictwa epok dawnych, ale także kultury XVII stulecia w rozmaitych jej wymiarach i odsłonach.

Literaturoznawcze osiągnięcia naukowe Habilitanta to również prace powstałe w oparciu o nowe badania, niezwiązane z problematyką dysertacji doktorskiej, a dotyczącej problematyki antycznych źródeł humanizmu i jego dziedzictwa w kulturze polskiej. To dwa obszerne studia: *Znajomość w literaturze staropolskiej traktatów antycznych fundamentalnych dla humanizmu: wspólnota czytelników*, w: M. Cieński, red.: *Humanizm i polski i wspólnoty. Naród – społeczeństwo – Państwo – Europa*, Warszawa, s. 151-182 oraz *Platońskie i neoplatońskie konteksty humanitas w literaturze polskiej XVI-XVIII wieku*, w: A. Nowicka-Jeżowa, red.: *Humanitas. Projekty antropologii humanistycznej*, Warszawa, s. 93-159). Druga z rozpraw jest współautorska (z M. Wojtkowską-Maksymik). Te wątki w pracy badawczej dra M. Edera związane są z jego uczestnictwem (w charakterze wykonawcy) w grantie MNiSW nt. *Humanizm. Idee, nurty i paradygmaty humanistyczne w kulturze polskiej*. W pierwszym studium autor porusza ważne kwestie obecności aspektów popularyzacji idei humanistycznych w kulturze staropolskiej, co stanowiło podstawy tworzenia się wspólnoty społeczno-kulturowej opartej na podbudowie europejskiej. Autor zdaje też sprawę z twórczych elementów adaptacji wzorców obcych, które dzięki takim zabiegom zyskiwały wymiar rodzimości, a w związku z tym przyciągały szersze grono odbiorców i zwolenników. Druga z powyższych rozpraw dotyczy zaś filozoficznych aspektów idei *humanitas*, inspirowanej kontekstami platońskimi i neoplatońskimi, obecnych w polskiej świadomości literackiej i estetycznej epok dawnych (XVI-XVIII w.). Antropologiczny wzorzec renesansowy był, jak wiadomo, inspirowany tradycją antyczną, której interesujące wątki zostały przed-

stawione w bardzo obszernym, liczącym ponad 60 stron druku, gruntownym, erudycyjnym opracowaniu.

Edytorski obszar działalności naukowo-badawczej Habilitanta to przede wszystkim krytyczne wydanie (razem z Romanem Mazurkiewiczem) traktatu pt. *De libertate politica sive civili* Andrzeja Wolana z roku 1572 (wyd. i oprac. M. Eder, R. Mazurkiewicz, red. nauk. W. Uruszczak, Warszawa 2010). Udział dra Edera obejmuje edycję łacińskojęzycznej części tekstu, opracowanie starożytnych kontekstów dzieła renesansowego teologa oraz współautorstwo komentarza do edycji. Kandydat sporządził również katalog ok. 300 druków polskich XVI-XVII w. przechowywanych w bibliotece szwedzkiego zamku Skokloster (*Polonika ze zbiorów zamku Skokloster. Katalog*, oprac. M. Eder przy współpracy E. Westin Berg, red. nauk. D. Chemperek, Warszawa 2008) – katalog ten ukazał się zarówno w Sztokholmie, jak i w Warszawie. Obie prace edytorskie, pierwsza w serii *Inedita*, druga – *Polonika*, stanowią ogniwa dużego projektu grantowego MNiSW *Humanizm. Idee, nurty i paradygmaty humanistyczne w kulturze polskiej*, w ramach którego powstały opisane też wcześniej rozprawy naukowe Habilitanta. Do edytorskiego dorobku zaliczyć należy również kilka tekstów opracowanych na potrzeby internetowej witryny Staropolska.pl, cieszącej się dużym zainteresowaniem studentów i wszystkich, którym bliska jest kultura polska epok dawnych. Podsumowując wkład dra M. Edera w polskie edytorstwo, należy z pewnością ów dorobek docenić, choć zwraca uwagę fakt, że w najbardziej znaczących jego punktach jest to praca o charakterze współludziału.

Dorobek z zakresu językoznawstwa natomiast to – prócz wyodrębnionego osiągnięcia naukowego stanowiącego podstawę ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego – przede wszystkim udział w pracach nad suplementem do monumentalnego dzieła polskiej leksykografii – *Słownika staropolskiego*. Jak trudna i wymagająca to praca nie trzeba tłumaczyć nikomu, kto para się historią języka i komu znane są zasady opracowywania leksykonów historycznych, zwłaszcza obejmujących materiał tak dawny, a przez to w dwójnasób trudny do klasyfikacji i interpretacji. Konieczność znajomości polszczyzny najstarszej doby w dziejach języka, a także paleografii, sprawność w ekscerpcji materiału z wąskich nierzadko kontekstów, praca z tekstami rękopiśmiennymi, często uszkodzonymi, nieczytelnymi, wreszcie subtelność i niezwykła trudność analiz semantycznych – to tylko część umiejętności, które musi posiadać badacz oraz przeszkód, jakie musi pokonać. Dr M. Eder jest autorem ok. 200 artykułów hasłowych włączonych do wspomnianego suplementu, ale także odczytał on znaczącą liczbę

rękopisów łacińskich, stanowiących bazę materiałową dla *Słownika staropolskiego*. W związku z opracowywanym suplementem do tego wydawnictwa leksykograficznego zostały wydane indeksy (*Indeksy do Słownika staropolskiego: alfabetyczny, a tergo, verba absentia, verba expurgata*. Kraków 2007), które Habilitant przygotował wspólnie z Wacławem Twardzikiem. Waga tego przedsięwzięcia jest trudna do przecenienia, stanowi ono bowiem niezwykle cenne dopełnienie naszej wiedzy o polszczyźnie najdawniejszych wieków i jest znakomitym uzupełnieniem, ale też swoistym przewodnikiem po *Słowniku staropolskim*. W tej części dorobku Habilitanta widać już prócz współautorstwa także wkład samodzielny.

Do grupy studiów językoznawczych należy zaliczyć bardzo interesujący i erudycyjny tekst o charakterze metaleksykograficznym pt. *O słownikach osobliwych, czyli przyczynek do sarmackiej leksykografii* (w: *Amoenitates vel lepores philologiae*, pod red. R. Laskowskiego, R. Mazurkiewicza, Kraków 2008, s. 81-95), w którym Autor wskazuje specyficzne cechy barokowego słownikarstwa. Analizuje m.in. *Thesaurus* (...) Knapiusza, mało znaczące dziełko leksykograficzne Jana Żabczyca oraz Nowe Ateny Benedykta Chmielowskiego w celu ukazania ważnej dla epoki tendencji wokabularzowego przedstawiania świata. Ta ciekawie skonceptualizowana rozprawa przybliża nie tylko dzieje polskiego słownikarstwa, ale także polifonicznej, rozpartej na licznych przeciwieństwach kultury, z jakiej ówczesne leksykony wyrastały i jaką współtworzyły.

Wart odnotowania jest również artykuł przygotowany wspólnie z W. Twardzikiem pt. *Czy staropolska kicz/kić naprawdę była wyrazem nieprzyzwoitości?* („*Cantilena inhonesta*” odczytana na nowo) (w: *Od fonemu do tekstu. Prace dedykowane profesorowi Romanowi Laskowskiemu*, pod red. I. Bobrowskiego, K. Kowalik, Kraków 2006, s. 163-175), w której podjęto problem reinterpretacji zapisu jednego z wyrazów występującego w średniowiecznej pieśni żakowskiej oraz kontekstu muzykologicznego tejże. Ustalenia poczynione w rozprawie zaliczyć trzeba do odkrywczych i oryginalnych, niosących nowy ładunek poznawczy w odniesieniu do zabytków polszczyzny. Praca dowodzi ponadto, iż miarą osiągnięcia naukowego nie jest miejsce jego publikacji (w tym wypadku w księdze jubileuszowej) a zawartość merytoryczna oraz rzetelna podbudowa erudycyjna i metodologiczna.

Ocena osiągnięcia naukowego przedstawionego jako podstawa habilitacji

Wskazany przez Habilitanta osiągnięciem naukowym jest jednotematyczny cykl artykułów dotyczących lingwistyki kwantytatywnej, w tym stylometrii. Zgłoszo-

nych tekstów jest 11, z czego trzy poświęcono zagadnieniom polskiej, greckiej i łacińskiej wersyfikacji, osiem natomiast – kwestiom stylometrycznym ze szczególnym uwzględnieniem problematyki atrybucji autorskiej. Pewne wątpliwości może budzić objętość przedstawionych prac, aż siedem z nich bowiem liczy zaledwie po kilka stron (nierzadko 3-4), najdłuższa zaś – dwadzieścia dwie. Pozostałe zajmują po kilkanaście stron. Ponadto należy zaznaczyć, iż pięć tekstów stanowi efekt pracy wspólnej, głównie z Janem Rybickim. Prace w większości (dziesięć z jedenastu) zostały opublikowane w języku angielskim, głównie za granicą, nierzadko w prestiżowych czasopismach fachowych (także z listy filadelfijskiej), o zasięgu międzynarodowym.

Inspiracje matematyczno-cybernetyczne zajmują w historii lingwistyki ważne i znaczące miejsce, w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku powstało w Polsce wiele prac z tego zakresu. Można chociażby wspomnieć o badaniach nad frekwencją wyrazów w prasie czy stylistyką statystyczną. Obecnie, w dobie gwałtownego rozwoju techniki cyfrowej, instrumentarium inspirowane metodami kwantytatywnymi powraca ze zwielokrotnioną siłą, choć należy odnotować stosunkowo małe zainteresowanie tą problematyką u językoznawców polskich. Oczywiście są prowadzone badania w tym zakresie, niemniej zdecydowanie rzadziej w Polsce niż w Europie Zachodniej czy Ameryce Północnej. Poza tym najczęściej prace wykonywane u nas poświęcone są polszczyźnie współczesnej i na tym tle rozważania dra M. Edera jawią się jako oryginalne, gdyż dotyczą tekstów dawnych i podejmują kwestie nierzadko kluczowe (np. ustalanie autorstwa tekstu), niemożliwe do rozwiązania innymi metodami.

Cykl prac przedstawionych jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę o ubieganie się o stopień doktora habilitowanego otwiera studium *Uwagi o rytmice pieśni Jezusa Judasz sprzedał... Władysława z Gielniowa – problem akcentu wyrazowego* (W: *Cantando cum citharista. W pięćsetlecie śmierci bł. Władysława z Gielniowa*, pod red. R. Mazurkiewicza, Warszawa 2006, s. 135-146), w którym Autor porusza zagadnienie akcentu w polszczyźnie średniowiecznej. Rozprawa, oparta na solidnych podstawach metodologicznych, zawiera rozważania natury porównawczej (m.in. z czeskim pierwowzorem), prowadzące do interesujących i odkrywczych wniosków końcowych. Według ustaleń M. Edera istnieje prawdopodobieństwo, iż – wbrew powszechnym sądom o inicjalnym akcencie polszczyzny wieków średnich – zasada ta nie musiała być bezwyjątkowa, o czym świadczą poszlaki dotyczące pieśni Władysława z Gielniowa, w której brak ewidentnych dowodów na akcent inicjalny. Zarówno wywód, jak i przedstawione konkluzje są ostrożne i wyważone, co w wypadku prac poświęconych trudnym i nieja-

snym problemom historycznojęzykowym godne jest szczególnej pochwały. Narrację uzupełniają drobiazgowo dane statystyczne odnoszące się do frekwencji poszczególnych zestrojów akcentowych w kluczowych miejscach wersu (początek, średniówka, klauzula) porównywanych tekstów, co umacnia tezy i wnioski sformułowane przez Autora.

Kolejna praca to współautorski (napisany wspólnie z Adamem Pawłowskim i Markiem Krajewskim) artykuł pt. *Time series modelling in the analysis of Homeric Verse* („Eos” 97, 2010, s. 79-100). Studium zawiera uwagi na temat zasadności wyodrębniania akcentu dynamicznego (*ictus*) w warstwie prozodycznej greckiego heksametru, która bazowała na iloczasiu. Rozważania oparto na metodzie kwantytatywnej analizy tekstu, skupiono się zarówno na problemach teoretycznych oraz ogólnych, jak i na badaniach konkretnego przypadku (*case study*) fragmentu *Iliady*. Odwołania do wyników wcześniej przeprowadzonych badań pozwoliły wprowadzić wątek porównawczy (zestawienie heksametru greckiego i łacińskiego), co pogłębiło, a także dodatkowo uwiarygodniło wnioski, podające w wątpliwość wyłącznie iloczynowy charakter rytmiki greckiego heksametru. Ustalenia Autorów wskazują na zrytmizowanie również akcentu dynamicznego, który mógł jednak w greckiej wersyfikacji pełnić taką rolę.

Podzbiór wersyfikacyjny cyklu zamyka artykuł *How rhythmical is hexameter: a statistical approach to Ancient epic poetry* (W: *Digital Humanities 2008: Book of Abstracts*, University of Oulu 2008, s. 112-114), w którym podjęto problem porównania rytmiki greckiej i łacińskiej. Pierwsza wykazuje wyraźną tendencję do rytmizacji, w wypadku drugiej natomiast nie można mówić o regularności w sferze rytmiki. M. Eder rozważa tu różne możliwości badań, odwołuje się też do rozmaitych tekstów, reprezentujących poszczególne okresy dziejów literatury starożytnej.

Drugą część osiągnięcia stanowią prace dotyczące stylometrii, czyli statystycznej analizy stylu pisarskiego. Badania nad identyfikacją autorstwa dzieła z użyciem metod statystycznych prowadzone są od XIX w., jednak w ostatnich latach, dzięki rozwojowi techniki cyfrowej zyskują nowy wymiar. Dr Maciej Eder skupia się w swoich pracach głównie na kwestiach metodologicznych i teoretycznych stylometrii, wyrosłej na doświadczeniach nauk ścisłych i społecznych, która wypracowała już swoje metody badawcze, zaproponował także własną koncepcję badań z użyciem nieeuklidesowych miar odległości. Prace Habilitanta koncentrują się na typach postępowania sprzyjających umocnieniu wiarygodności prowadzonych badań stylometrycznych.

W artykule *Deeper Delta across genres and languages* („Literary and Linguistic Computing” 26, 2011, s. 315-321, współautor J. Rybicki) zawarto tezę o zależności atrybucji autorskiej od typu języka (np. stopnia jego fleksyjności), a także od gatunku tekstu. Materiał poddany obserwacji był bardzo bogaty i zróżnicowany, obejmował dzieła różnojęzyczne: angielskie, polskie, francuskie, łacińskie, niemieckie, węgierskie i włoskie. Ważkość rodzaju próby ze względu na typ ujętych w niej wyrazów jako czynnik charakterystyczny dla metod stylometrycznych stosowanych przez Burrowsa, zostaje tym samym podana w wątpliwość. Założenie sprawdza się bowiem w wypadku np. języka angielskiego czy niemieckiego, słabiej jednak wypada, gdy weźmie się pod uwagę kody naturalne o wysoki stopniu fleksyjności (np. polszczyznę i łacinę).

W pracy *Do birds of a feather really flock together, or how to choose test samples for authorship attribution* („Literary and Linguistic Computing” 28, 2013, s. 229-236, współautor: J. Rybicki) zawarto wyniki eksperymentu weryfikującego dotychczasowe procedury badawcze stosowane w stylometrii. Polegało to na znacznym zwiększeniu (do 500) próby tekstowej do zawirowań losowych, co doprowadziło do wniosku o niedoskonałości klasycznej dziesięciokrotnej próby krzyżowej. Badania przeprowadzono na zróżnicowanym pod względem językowym korpusie, w którym znalazły się teksty angielskie, niemieckie, francuskie, włoskie i polskie. Najbardziej oporny na permutacje okazał się korpus anglojęzyczny, co podtrzymuje tezę o zależności wyników badań stylometrycznych od typu języka. Przeprowadzone testy pozwalają też wskazać właściwości tzw. typowego tekstu właściwego dla danego autora.

Ważnym dla metod stosowanych w stylometrii jest artykuł *Does size matter? Authorship attribution, short samples, big problem* (W: *Digital Humanities 2010: Conference Abstracts*, King's College London, London 2010, s. 132-135). Autor zweryfikował minimalną długość próby tekstowej dającej wiarygodne dla atrybucji autorskiej wyniki. Długość zapewniająca wiarygodność wyników wynosi 5000 słów dla korpusów w większości wybranych języków, tylko dla tekstów łacińskich wystarczy próba 2500 wyrazów. Opracowanie jest zgodne z filozofią dra Edera, dla którego najważniejsza jest wiarygodność samego procesu badań stylometrycznych, ona bowiem może umocnić także rezultat tychże dociekań. Forma przedstawiona w cyklu jest abstraktem konferencyjnym, jednak z uwagi na wyróżnienie wystąpienia Nagrodą Fortiera pełen tekst zostanie opublikowany w renomowanym czasopiśmie.

Kolejny artykuł (*Mind your corpus: systematic errors in authorship attribution*, „Literary and Linguistic Computing” 28, 2013, s. 603-614) podejmuje problem stopnia

akceptowalności “zabrudzeń” (błędów literowych, obcych wstawek, paratekstów itd.) tekstu ujętego w próbie badawczej. Autor poza tym celowo wprowadził szum pozaautorski (warianty ortograficzne, interpolacje itp.) w celu weryfikacji rezultatów przeprowadzanych dociekań. Podstawą materiałową były teksty prozatorskie reprezentujące różne języki: angielski, niemiecki, polski, starogrecki i łaciński. Wyniki przedstawione w studium potwierdzają wyraźną dialogiczność (w rozumieniu Bachtinowskim) tekstów, ich rozliczne i znaczące pod względem frekwencyjnym uwikłania intertekstualne, usunięcie bowiem aż 40% losowo wybranych wyrazów i zastąpienie ich innymi (dowolnymi) nie wpływa na stabilność uzyskanych wyników.

W studium *Style-markers in authorship attribution: a cross-language study of the authorial fingerprint* („Studies in Polish Linguistics” 6, 2011, s. 99-114) Autor podjął ważny dla stylometrii problem tzw. znaczników stylu obserwowanych na bazie zróżnicowanych jednostek języka, nie tylko wyrazów, ale też połączeń wyrazowych czy zbitek literowych, co znów umożliwiło wskazanie różnic między językami ze względu na ich typ (np. stopień złożoności fleksyjnej). Porównanie różnojęzycznych prób tekstowych po raz kolejny potwierdziło odmiennność słabo fleksyjnej angielszczyzny w zestawieniu z niemieckim, polskim i łaciną. Przeprowadzone analizy zweryfikowały metody badań nad tzw. autorskim „odciskiem palca”, ważną dla badań kwantytatywnych kwestią.

Artykuł *Computational stylistics and Biblical translation: How reliable can a dendrogram be?* (W: *The Translator and the Computer*, red. T. Piotrowski, Ł. Grabowski, Wrocław 2013, s. 155-170) prezentuje metodę weryfikacji wiarygodności badań stylometrycznych opartą na analizie porównawczej dwu wersji Starego Testamentu (greckiej i łacińskiej). Procedura badawcza polega na wielokrotnym powtórzeniu testu wyjściowego, inspirowanym metodą dendrogramów w dwu wersjach: klasycznej Delta oraz autorskiej M. Edera.

Cykl uzupełniają trzy krótkie teksty poświęcone analizie autorstwa erotyków przypisanych Mikołajowi Sępowi-Szarzyńskiemu, prezentacji programu komputerowego możliwego do wykorzystania w badaniach stylometrycznych oraz problemu tzw. zbioru otwartego. Dwa pierwsze zostały przygotowane wspólnie z J. Rybickim.

Przedstawiony jako podstawa habilitacji cykl publikacji stanowi plon badań prowadzonych przez dra Macieja Edera od wielu lat. Jest to przemyślana, autorska koncepcja będąca docelowo całościowym programem badawczym w zakresie stylometrii odnoszącej się do studiów nad atrybucją autorską. Uzupełniają ją studia nad wersyfika-

cją, również rzucające nowe światło na kwestie uznawane przez niektórych za dawno rozwiązane. Zamyśl z zakresu stylometrii należy uznać za twórczy i inspirujący dla dociekań prowadzonych w ramach lingwistyki kwantytatywnej. W poddanym ocenie cyklu widać stopniowe doskonalenie własnych metod badawczych oraz – co stanowi niezaprzeczalną wartość dokonania – tendencję do konstruktywnej polemiki z klasycznymi metodami stosowanymi w stylometrii oraz weryfikację tychże. Najważniejszym rysem koncepcji M. Edera jest dążność do pogłębiania i umacniania wiarygodności stosowanych procedur stylometrycznych, to bowiem dopiero, zdaniem Badacza, zapewnić może zbliżone do prawdziwości sądy o autorskiej atrybucji tekstu. Dyskusyjne aspekty osiągnięcia to niewielkie jego rozmiary (czynniki ilościowy) oraz współautorstwo części przedstawionych prac. Pierwszy zarzut (a raczej wątpliwość) tłumaczyć można specyfiką działalności naukowej Habilitanta, polegającej na udziale w konferencjach międzynarodowych, gdzie często jako ich wynik publikuje się abstrakty wystąpień uczestników. Jest to także pochodna usytuowania badań stylometrycznych na pograniczu humanistyki i nauk ścisłych (matematyki, informatyki), w których ranga długości tekstu (jego warstwy narracyjnej) jest nieporównanie niższa niż zawartość merytoryczna, uwidoczniła zresztą nierzadko (tak też jest w wypadku recenzowanych studiów) na wykresach i diagramach niewymagających obszernego komentarza. Element współpracy uczonych można natomiast – mimo pewnych wątpliwości – uznać za zaletę pojmowaną jako umiejętność pracy zespołowej, rzadko w Polsce, zwłaszcza na gruncie humanistyki, podejmowanej. Ponadto prowadzenie badań na bogatym i bardzo zróżnicowanym, różnorodnym korpusie tekstowym tłumaczy udział w danym przedsięwzięciu więcej niż jednego autora. Należy też mocno podkreślić, że waga osiągnięcia, autorski wymiar koncepcji metod stylometrycznych Macieja Edera (zawartej także w pracach spoza przedstawionego cyklu), zarówno pod względem metodologicznym, jak i poznawczym nie budzi wątpliwości. Podsumowując, stwierdzam, iż mimo pewnych zastrzeżeń, należy uznać przedstawiony cykl publikacji za wystarczającą podstawę w procedurze ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Charakterystyka innych typów działalności

Prócz *stricto* naukowej zwraca uwagę także działalność pograniczna – naukowo-dydaktyczna. Jej egzemplifikacją są m.in. wykłady wygłaszane przez Habilitanta w licznych ośrodkach zagranicznych w latach 2009-2013. Dr Maciej Eder był zapraszany przez: Uniwersytet Sztokholmski, Uniwersytet Groningęński, Uniwersytet Stan-

forda w Palo Alto, Uniwersytet Amsterdamski, Uniwersytet w Padwie, a także Instytut Huygensa oraz Instytut Meertensa Królewskiej Niderlandzkiej Akademii Nauk. Wykłady wygłaszane w ramach tych wizyt dotyczyły głównych obszarów zainteresowań Habilitanta, czyli stylometrii, lingwistyki komputerowej, stylistyki kwantytatywnej oraz poloników z biblioteki zamku Skokloster w Szwecji.

Należy podkreślić, że dr M. Eder jest recenzentem artykułów składanych do redakcji czasopism „Literary and Linguistic Computing” i „International Journal of Corpus Linguistics” (oba znajdują się na liście filadelfijskiej), a także rozszerzonych streszczeń nadsyłanych na konferencje cyklu „Digital Humanities”. Otrzymał także prośbę o ocenę dorobku kandydata na stanowisko profesora na Wydziale Filologicznym Katolickiego Uniwersytetu w Lowanium w Belgii.

Warto wspomnieć także o autorskim wkładzie Habilitanta w tworzenie oprogramowania komputerowego, a także doskonalenie (przy współudziale Jana Rybickiego i Mike’a Kestemonta) języka R poprzez stworzony przez dra M. Edera pakiet „stylo”, który jest przydatnym narzędziem w analizach tekstu, zwłaszcza w obszarze dociekań stylometrycznych. Działalność programistyczna dra Edera nastawiona jest na ciągłe doskonalenie i rozwój instrumentarium stylometrii.

Podsumowanie i konkluzja

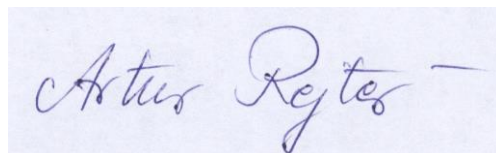
Przedstawiony do oceny dorobek naukowy dra Macieja Edera jest zróżnicowany i konsekwentny zarazem. Zwraca uwagę dbałość o solidne podstawy metodologiczne publikowanych prac, skłonność do formułowania wyważonych sądów i wniosków, umiejętność twórczej polemiki z dokonaniem innych badaczy, dążność do wzbogacania refleksji naukowej o nowe fakty, odkrywcze sposoby (re-)interpretacji kwestii trudnych i złożonych, wymagających rozległej wiedzy filologicznej. Nie sposób nie odnotować imponującej erudycyjności rozpraw Habilitanta, który swoje rozważania osadza na szerokim i bogatym tle, nierzadko sięga do literatury reprezentującej różne dziedziny i dyscypliny naukowe.

Jednotematyczny cykl publikacji poświęcony stylometrii, czyli kwantytatywnej analizie stylu dzieł literackich przedstawiony jako osiągnięcie stanowiące podstawę habilitacji stanowi wystarczającą, choć – z uwagi na niewielkie rozmiary i wyraźny czynnik współautorstwa – budzącą pewne wątpliwości, podstawę ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego. Zawiera bowiem autorską koncepcję badań stylometrycznych, niewolną od pierwiastków polemicznych, co potwierdza dojrzałość na-

ukową Badacza. Pozytywną ocenę umacniają prace z innych dziedzin opublikowane po doktoracie: przede wszystkim udział w zespole opracowującym suplement do *Słownika staropolskiego*, zwłaszcza indeksy do tegoż, edycje tekstów dawnych oraz studia z zakresu stylistyki. Interesującym dopełnieniem są dokonania literaturoznawcze. Dorobek dra M. Edera jest w znaczącym stopniu współautorski, co z jednej strony może osłabiać jego rangę, z drugiej zaś – poświadcza cenną i rzadką w humanistyce umiejętność pracy zespołowej. Umiejętność ta znajduje również manifestację w udziale Kandydata w projektach grantowych. Poza tym duży stopień trudności, wielowątkowość i interdyscyplinarność podejmowanych problemów, ogromne zazwyczaj rozmiary korpusów tekstowych poddanych badaniom dodatkowo tłumaczą decyzję o dzieleniu się pracą nad wybranymi zagadnieniami.

Ważny jest również wyrazisty aspekt międzynarodowy prowadzonych przez dra Edera badań. Publikacje w czasopismach z listy filadelfijskiej, udział w licznych konferencjach zagranicznych, recenzowanie artykułów do obcych periodyków naukowych dodatkowo potwierdzają wartość dokonań Habilitanta.

Analiza zróżnicowanego i transdyscyplinarnego dorobku dra M. Edera poświadcza dojrzałość Habilitanta do samodzielnej pracy naukowej i dydaktycznej, a także pozwala stwierdzić, iż przedstawione dokonania spełniają wymogi sformułowane w Ustawie z dnia 14 marca 2011 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (z późniejszymi nowelizacjami). Wnioskuje zatem, za pośrednictwem Komisji Habilitacyjnej, do Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie o nadanie doktorowi Maciejowi Ederowi stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

A handwritten signature in blue ink, reading "Artur Rejter", followed by a horizontal line.